

Sidi Askofaré*

Izkustvo in struktura. O konstrukciji psihoanalitične vednosti

Preučiti nameravam vprašanje razmerij med psihoanalitično teorijo in prakso na podlagi lacanovske subverzije, ki jo indeksirata oba izraza, izkustvo in struktura. Izhodišče bom postavil v štiri propozicije, ki bodo služile za okvir mojega komentarja:

1. *Ni »teoretske psihoanalize«*, denimo za razliko od teoretske fizike, ki je do določene mere ločljiva od eksperimentalne fizike.
2. *Ni »aplicirane psihoanalize«*, vsaj ne v trivialnem pomenu tega izraza.
3. *Ni teorije nezavednega, temveč le teorija psihoanalitične prakse*. Na ta način bi lahko povzeli pozicijo, ki jo zavzame Lacan v predavanju 4. decembra v seminarju *Od Drugega do drugega*: »Nedvomno obstaja teorija psihoanalitične prakse, vendar pa ne obstaja teorija nezavednega, razen če hočemo pod to stlačiti teorijo psihoanalitične prakse, ki nam o nezavednem poda tisto, kar je mogoče zajeti v polje te prakse, a to je tudi vse.«¹
4. *»Analitični prijem ne bo matematičen.«*² To Lacanovo trditev je mogoče brati kot popravek oziroma redukcijo njegove doktrine matema.

Menim, da je mogoče s prepletom teh štirih propozicij pojasniti artikulacijo psihoanalitične prakse in teorije. Pod pogojem, da jasno izpostavimo, da ta artikulacija pri Freudu in pri Lacanu ni v vseh točkah ista in da dodamo – to je moja teza –, da je njuna razlika posledica ideje, ki si jo eden in drugi ustvarita o znanosti (in o medicini) ter o razmerju psihoanalize do znanosti (in do medicine).

61

I.

Za preučitev tega vprašanja bi bilo dobro izhajati iz najizčrpnije definicije, ki jo je podal Freud o svoji invenciji: »Psihoanaliza je ime za: 1) postopek raziskova-

¹ J. Lacan, *Le Séminaire, livre XVI, D'un Autre à l'autre*, Seuil, Pariz 2006, str. 65–66.

² J. Lacan, *Seminar XX, Še*, Društvo za teoretsko psihoanalizo, Ljubljana 1985, str. 95.

* Psihoanalitik, AME Psihoanalitične Šole Forumov Lacanovskega polja, in profesor psihologije na Univerzi Toulouse 2 Le Mirail. Prakticira in poučuje psihoanalizo v Toulousu.

nja sicer težko dostopnih psihičnih procesov; 2) metodo obravnavanja nevrotičnih procesov, ki temelji na tej preiskavi; 3) serijo psiholoških koncepcij, ki so pridobljene na ta način in ki se postopoma združujejo v znanstveno disciplino.«³

Če se strinjamo s to trojno definicijo psihoanalize, je videti, da lahko v tem polju razlikujemo, in to ne iz preprostega jezikovnega udobja ali enostavne didaktične skrbi, med tem, kar izhaja iz – »čiste«? – teorije, in tem, kar izhaja iz – »čiste«? – prakse. Dejansko to implicira prva propozicija, ki sem jo navedel: »Ni teoretske psihoanalize.« Diskurzivnost, ki jo je Freud utemeljil pod imenom *psihoanaliza*, namreč nerazdružljivo artikulira teorijo – ali vsaj teoretske oziroma doktrinarne elemente – in prakso, kliniko, izkustvo. Vprašanje je v tem, da ugotovimo, teorija česa je ta teorija? Kaj je treba v psihoanalizi razumeti s prakso? V čem in kako teorija določa prakso ali vsaj določene njene razsežnosti (produkcijo in opazovanje kliničnih pojavov)? V čem in do kam praksa preverja teoretske hipoteze in propozicije? Kako lahko na podlagi iste skupnosti izkustva upravičimo pluralnost psihoanalitičnih doktrin? Naposled, ali si lahko, če obstaja le ena psihoanalitična praksa – namreč freudovska, utemeljena na prosti asociaciji in interpretaciji transferja –, onstran različnih doktrin zamislimo takšno psihoanalitično teorijo, ki bi bila teorija te enotne prakse?

Če hočemo pojasniti ta problem, se moramo nesporno posvetiti načinu, kako sta Freud in Lacan – za Melanie Klein, W. Bion in D. Winnicotta bi lahko to pokazali drugi – v skladu s svojim lastnim stilom preizkušala razmerje praksa/teorija.

II.

Začnimo s Freudom. Če zadeve skrajno poenostavim, bi dejal, da sta praksa in teorija zanj izraza, ki povzemata antično nasprotje med delovanjem in besedo. V čemer se je strinjal z Goethejem iz *Fausta*: »na začetku je bilo dejanje«, stavek, s katerim Freud sicer zaključí svoj *Totem in tabu*! Če zadevo prenesem na razmerje med prakso in teorijo v psihoanalizi, bi dejal, da Freud vsaj za določen čas ohrani primat delovanja. Če postane razmerje kasneje kompleksnejše, je to zato, ker primat prakse implicira zbližanje oziroma celo identifikacijo psihoanalize z medicinsko veščino, absorpcijo s strani medicinskega diskurza, ki psihoanalizi onemogoči status avtonomne znanosti. Toda Freud se je zoperstavil natanko tej

³ S. Freud, »Psychanalyse« in »Théorie de la libido«, v: *Résultats, Idées, Problèmes*, II. zv., Pariz, PUF, 1985, str. 51.

možni usodi: »Zasluži si boljšo usodo in jo bo, upajmo, tudi imela. Kot 'globinska psihologija', nauk o duševnem nezavednem, lahko postane nepogrešljiva v vseh tistih znanostih, ki se ukvarjajo z razvojem človeške kulture in njenimi velikimi institucijami, kot so umetnost, religija in družbena ureditev. [...] *Uporaba analize za terapijo nevroz je le ena od možnosti njene uporabe; prihodnost bo morda pokazala, da ni najpomembnejša.*«⁴

Freudovsko opcijo lahko torej opredelimo s tem, da jo sekundarno zaznamuje primat morda ne ravno teoretskega, vendar vsaj primat znanstvenega nad prakso obravnave nevrotikov. Tudi tukaj je citat Freudovega teksta boljši od njegovega parafraziranja ali komentiranja: »V psihoanalizi je od samega začetka obstajala neločljiva vez med zdravljenjem in raziskovanjem. Spoznanje je prineslo uspeh zdravljenja. Ni bilo mogoče zdraviti bolnika, ne da bi se naučili nekaj novega; ni bilo mogoče dobiti novega pojasnila, ne da bi doživeli njegov blagodejni učinek. Naš analitični postopek je edini, v katerem se ohrani ta dragocena zveza. Samo če bomo nadaljevali z našim analitičnim dušnim pastirstvom, bomo lahko poglobili pridobljeni uvid v človekovo duševno življenje. *Ta obet znanstvenega dobička je bil najodličnejša, najbolj razveseljiva poteza analitičnega dela; ga smemo žrtvovati kakršnimkoli praktičnim premislekom?*«⁵

Psihoanaliza je torej za Freuda očitno predvsem znanost, nova znanost in novi tip znanosti. Kot znanost producira teorije o svojih predmetih [*objets*]. Freud eksplicitno formulira dve: teorija »psihičnega nezavednega«, ki je bila najprej vpeljana kot »teorija psihičnega aparata«, in »teorija libida«, skovana na osnovi specifične kategorije, libida, ki pripada »doktrini gonov«.

Toda opozoriti moramo, da nam Freud v elementih epistemologije psihoanalize, ki jo tu in tam omeni, poda indikacije, na osnovi katerih bi lahko mislili, da ostaja odvisen od modela klasične fizike. O tem priča denimo prvi odstavek njegovega teksta iz leta 1915, »Goni in njihove usode«.

A če dobro preučimo perspektivo, ki jo privzame Freud v tem tekstu, se pokaže, da je praksa mišljena bodisi kot aplikativno polje psihoanalitične znanosti, bodisi je klinika neka oblika ekvivalenta ali analogona eksperimenta v fiziki. V

⁴ S. Freud, »Vprašanje laične analize«, v: *Spisi o psihoanalitični tehniki*, Društvo za teoretsko psihoanalizo, Ljubljana 2005, str. 277. Poudarek S. A.

⁵ *Ibid.*, str. 286. Poudarek S. A.

obeh primerih menim, da ostajamo tostran tega, kar bi morala implicirati psihoanaliza kot novi tip znanosti. In to še toliko bolj, kolikor Freud naposled leta 1923 zelo jasno izrazi, da so »sprejetje nezavednih procesov, priznavanje doktrine odporov in potlačitve ter upoštevanje seksualnosti in Ojdipovega kompleksa glavne vsebine psihoanalize in osnove njene teorije. *Tistega, ki se ni zmožen podpisati pod vse to, ne bi smeli šteti med psihoanalitike.*«⁶

Toda morda nam lahko, bolj kot Freudove trditve, odločilna pojasnila prineseta raziskovanje in pojasnjevanje razlogov, ki so Freuda privedli do njegovih velikih doktrinarnih predelav (opustitev *neurotice*, prehod od prve k drugi teoriji tesnobe, vpeljava narcizma, konstrukcija druge topike psihičnega aparata itn.). Že sama omemba tega niza nakazuje določene heterogenosti v načinu delovanja napetosti teorija/praksa v Freudovem opusu. Freuda je tako k opustitvi njegove *neurotice*, bolj kot klinika pod transferjem, ki je neposredno razveljavila hipotezo o realnem zapeljevanju s strani očeta, privedla neverjetnost posledic te hipoteze in izdelava kategorij fantazme in psihične realnosti. Kar zadeva teoriji tesnobe, ne gre toliko za novo teorijo, ki prejšnjo spodbije, razveljavi in naredi za zastarelo, kot za nekakšno teoretsko *Aufhebung*, ki jo je omogočila konstitucija nove topike psihičnega aparata in prerazporeditev procesa subjektivacije okrog kastracijskega kompleksa. Dejstvo, da je njegovo zadnjo teorijo tesnobe izzvala obsežna teoretska sprememba, eksplicitno trdi sam Freud: »S tezo, ki postavi jaz za edini sedež tesnobe in ki pravi, da lahko tesnobo proizvede in čuti edino jaz, smo zavzeli nov trden položaj, na osnovi katerega se veliko situacij pokaže z drugačnega vidika. [...] Tri glavne vrste tesnobe, *realna tesnoba*, *nevrotična tesnoba* in *moralna tesnoba*, je mogoče tako zlahka navezati na tri razmerja odvisnosti jaza: z novim pojmovanjem je stopila v ospredje funkcija tesnobe kot signala, ki naznanja nevarno situacijo. Vprašanje, iz česa sestoji tesnoba, je izgubilo svoj interes in razmerja med realno tesnobo in nevrotično tesnobo so se presenetljivo razjasnila in poenostavila.«⁷ Torej ne gre toliko za novo teorijo tesnobe v pravem pomenu besede, temveč bolj za »modifikacije prejšnjih stališč« in za »dopolnilo k tesnobi«, kot se je izrazil Freud na koncu *Inhibicije, simptoma, tesnobe*.⁸

64

⁶ S. Freud, »Psychanalyse« in »Théorie de la libido«, v: *Résultats, idées, problèmes*, II. zv., *op. cit.*, str. 150.

⁷ S. Freud, »Angoisse et vie pulsionnelle«, (1933), v: *Nouvelles conférences sur la psychanalyse*, Gallimard, Pariz 1936, str. 113–114.

⁸ Cf. S. Freud, »Inhibicija, simptom, tesnoba«, v: *Problemi*, XXXIX, št. 1-2/2001.

Tako bi lahko na dolgo nadaljeval z narcizmom, ponavljanjem ali gonom smrti in pokazal, da so razmerja med teorijo in prakso v razvoju freudovskega opusa sicer kompleksnejša kot pravi ali meni sam Freud. Vsekakor pa ga še zdaleč ni mogoče zamešati s simplistično shemo: opazovanje, hipoteza, verifikacija. Za to, da ugotovimo, če lahko tako rečem, kako zelo malo popperjanski je bil Freud, zadošča, da preberemo njegov tekst »Poročilo o primeru paranoje, ki nasprotuje psihoanalitični teoriji«.

III.

Pojdimo zdaj k Lacanu. Čeprav se njegovo poučevanje sklicuje na Freuda in na vrnitev k Freudu, lahko vsaj zatrdimo in potrdimo, da vpelje nov način pojmovanja razmerij med teorijo in prakso v psihoanalizi. Razlika se nahaja v ideji, ki si jo je Lacan postopoma ustvaril o razmerju psihoanalize do znanosti. Tako da lahko pri njem razločujemo dve koncepciji oziroma dve perspektivi tega, kaj je psihoanalitična teorija.

Prva perspektiva ga približa Freudu, s to razliko, da je tam, kjer si je Freud zamislil psihoanalitično teorijo kot »teorijo psihičnega aparata« oziroma »teorijo psihičnega nezavednega«, Lacan konstruiral »teorijo subjektive strukture«. Pojma strukture in subjekta sta v sebi dejansko nosila subverzijo, ki je postala kmalu očitna in ki je postavila pod vprašaj sferično topologijo freudovskega psihizma ter izpostavila homolognost med strukturo in tem, kar je Lacan že pred svojo formalizacijo iz sedemdesetih let imenoval »analitični diskurz«. Zadošča, da se spomnimo Lacanove rabe njegove sheme L, s katero je pojasnil strukturo izkustva (*cf.* branja, ki jih je predlagal za primer Dore ali mlade homoseksualke v seminarju *Objektna relacija*).

Druga perspektiva je radikalnejša v tem, da postavi pod vprašaj samo idejo, da je lahko psihoanalitična teorija teorija nezavednega. Na to sem opozoril v svojem uvodu, kjer sem navedel odlomek iz seminarja *Od Drugega do drugega*. Po Lacanu je psihoanalitična teorija kot teorija le teorija psihoanalitične prakse. Ta praksa je seveda neki diskurz, se pravi »družbena vez, ki je utemeljena na govoricu«, toda odslej gre za diskurz *sui generis*, za diskurz, ki se sicer povezuje z diskurzom znanosti, vendar se od njega razlikuje ali mu celo nasprotuje, predvsem takrat, ko slednji pokaže svoj obraz »diskurza gospodarja« ali »univerzitetnega diskurza«.

Ne glede na to, katero perspektivo tu zavzamemo, lahko z gotovostjo rečemo, da spodbija idejo Maud Mannoni, po kateri je teorija v psihoanalizi zgolj fikcija. Sicer pa je Lacan vedno, ko govori o teoriji, zelo blizu temu, da s tem dejansko misli koncepte. Poznamo namreč vztrajnost, s katero vselej spominja na etimologijo nemškega izraza *Begriff*, s katerim izpostavi vidik zgrabitve realnega!

Vendar pa to ne pojasni, zakaj je Lacan prešel od ideje o psihoanalitični teoriji kot »teoriji subjektive strukture« k ideji psihoanalitične teorije kot »teorije analitične prakse«. Še manj nam pojasni, kaj je Lacan mislil s »teorijo psihoanalitične prakse«, kolikor ta sintagma zgošča pojma psihoanalitične teorije in prakse, katerih razmerje poskušamo premisliti!

IV.

Če hočemo natančneje predstaviti Lacanov prispevek k temu vprašanju, je treba omeniti, da je tisto, čemur rečemo ali kar predstavljamo kot njegovo »teorijo«, zanj vedno le »elaboracija vednosti« o njegovi lastni praksi in o praksi nekaterih drugih. Elaboracija vednosti, ki sproži diskurz, odpre pot in, na določen način, odgovori na »napletanje vednosti o *jeziku*«, ki je nezavedno. Teorija, vsaj v Lacanovem primeru, torej ne pomeni eksplikativnega modela, konceptualnega sistema, ki stremi k proizvajanju razumevanja pojavov nekega določenega polja. K čemur je treba dodati, da se je elaboracija vednosti v Lacanovem primeru vpisala v okvir poučevanja, se pravi dejavnosti, ki jo usmerja vprašanje formacije analitikov, ki je – ali je treba to sploh omeniti – formacija za izvajanje psihoanalize, torej za samo analitično prakso.

66

Sicer pa Lacan, ki je v zvezi s temi vprašanji izjemno natančen in malenkosten, nikakor ne zameša klinike in prakse. Kot zapiše v svojem »Uvodu v nemško izdajo *Spisov*«: »klinika je pred analitičnim diskurzom, in če je gotovo, da jo slednji osvetli, pa temu ni nujno tako.«⁹ Prav tako ne zameša prakse in izkustva. Dejansko smo po eni strani lahko imeli izkustvo analize, ne da bi analizo tudi prakticirali, se pravi, ne da bi zasedli mesto dejavnika v strukturi tega diskurza; in po drugi strani, v polju psihoanalize obstaja neko izkustvo, ki presega prakso vsakega posameznega analitika. Morda se je Lacan ravno zato v svojem

⁹ J. Lacan, »Introduction à l'édition allemande d'un premier volume des *Écrits*«, v: *Autres écrits*, Seuil, Pariz 2001, str. 556.

poučevanju opiral na velike klinične primere, na Freudove, seveda, a tudi na primere Melanie Klein, Helene Deutsch, Maurica Bouveta in celo na primere nekaterih svojih učencev: na primer mali Robert, o katerem je pisala Rosine Lefort. In dodal bi, da Lacan s svojo veliko institucionalno invencijo, z dispozitivom prehoda, vpelje neko modalnost elaboracije vednosti, ki vključi v dispozitiv vse sodelujoče – ki ne prakticirajo vsi psihoanalize, daleč od tega (prehajalec, prehodniki, kartel, tajništvo). In naposled, Lacan še manj zameša kliniko, prakso in izkustvo na eni strani in na drugi strani tisto, kar imenuje struktura. To gre celo tako daleč, da slednjo, strukturo, definira kot »tisto, česar se ni mogoče naučiti iz prakse«¹⁰. Kar pokaže, da ni bil ravno naklonjen naivnemu empirizmu.

Po pravici povedano se mi zdi, da binarna opozicija med prakso in teorijo v Lacanovih očeh nikoli ni bila pertinentna. In če je psihoanalizo najprej definiral kot *praxis* – »obdelovanje realnega s simbolnim« –, je bilo to v določenem trenutku njegovega poučevanja nedvomno zato, da se ne bi pustil ujeti v antinomije, ki jih vzpostavi ta binarizem in ki jih Althusserjev pojem »teoretske prakse« nikakor ne razreši.

Kolikor mi je znano, je bil Lacan po Freudu prvi analitik, ki je postavil problem analitične teorije na njegovo najvišjo in najzahtevnejšo raven, na raven konceptov, in to celo njenih temeljnih konceptov. In to ne zato, ker bi si vnaprej hotel izmisliti nove, ampak zato, da bi izpostavil, kako zelo se ohranitev in obnova izkustva umešča v določeno odvisnost od konceptov tega izkustva. Lacan je postavljaval izzivalna vprašanja: »Ali so psihoanalitični koncepti že izoblikovani? Na kaj se nanaša skoraj religiozno ohranjanje izrazov, ki jih je za strukturiranje analitičnega izkustva predlagal Freud? Ali gre za nekaj, kar bi bilo v zgodovini znanosti sicer presenetljivo, namreč da bi bil Freud v tej domnevni znanosti prvi in ostal tudi edini, ki je vpeljal temeljne koncepte? Na kaj bi privezali svojo prakso, če tega debla, jambora oziroma pilota ne bi bilo?«¹¹

Ne morem ne poudariti, kako zelo stopi ta trditev v protislovje oziroma vsaj v napetost s freudovsko idejo, ki jo Lacan mojstrsko formulira takole: »v analizi je

¹⁰ J. Lacan, »L'étourdit«, v: *Autres écrits*, str. 449–495.

¹¹ J. Lacan, *Seminar XI, Štirje temeljni koncepti psihoanalize*, Društvo za teoretsko psihoanalizo, Ljubljana 1996, str. 15. (Popravljen prevod.)

treba ohraniti vse [...], kot da ne bi bilo sicer nič dokazano«. ¹² Če dobro pomislimo, lahko opazimo, da ta *tabula rasa* ne zadeva tistega, kar od teorije – Freud pogosto govori o »doktrini« – pogojuje in orientira prakso. Če ne drugega zato, ker se sama ideja analize, kolikor se razlikuje tako od medicinske oskrbe kot od vzgojnega vpliva, že opira na precej sofisticirano teorijo.

Recimo na kratko, da epistemologija psihoanalize ni ista pri Freudu, odkritelju in izumitelju, in po njem.

Ključno vprašanje od Lacana dalje torej ni toliko vprašanje teorije in prakse kot vprašanje strukture in izkustva, vednosti in dejanja. Zakaj to ne sovпада s prejšnjim nasprotjem? In predvsem, v čem se bolje sklada in bolje prilagaja freudovskemu izkustvu nezavednega?

Zdi se mi, da je freudovska praksa nezavednega zagotovo poučna, saj se v njej udejanji, razvije, razkrije, proizvede in celo izumi neka vednost. Problem se začne na osnovi pomisleka, da ta vednost ni homogena, da ne tvori Enega. Sicer pa je Lacanu prišlo na misel, da je razlikoval najmanj dve vednosti: *referenčno* – teoretsko oziroma teoretično – in tako imenovano *tekstualno* vednost. Torej na eni strani teoretsko vednost, ki strukturira in orientira izkustvo, in na drugi strani ireduktibilno singularno vednost nezavednega teksta vsakega subjekta, ki se podvrže izkustvu.

Lahko seveda postavimo hipotezo, da je razmerje teh dveh vednosti »ne-razmerje«. Toda kako potem pojasniti: 1) mnogoterost in različnost analitičnih teorij; 2) znamenje »subjektivnosti« avtorjev v teorijah, ki jih predlagajo za prakso; in 3) jezikovne in kulturne vplive na teoretizacije izkustva?

68

Zamislimo si lahko dve možnosti:

1. Teoretiki psihoanalize elaborirajo vednost na osnovi svoje lastne prakse in svojega lastnega izkustva, vendar to še ni vse. Zgodi se namreč, da to vednost elaborirajo na osnovi tega, kar jih je naučila njihova praksa – v pozitivnem ali v negativnem pomenu besede –, toda ta elaboracija splošno gledano nosi

¹² J. Lacan, »Introduction à l'édition allemande d'un premier volume des Écrits«, v: *Autres écrits*, str. 556.

znamenje njihove subjektivne pozicije. Že Lacan je leta 1964 izpostavil nekaj figur tega, ko je preučeval teorije transferja.¹³ Na tej osnovi se lahko vprašamo, ali si je sploh mogoče zamisliti, da nekaj od analitikovega simptoma ali od njegovega razmerja do objekta, ki določa njegov stil – in ne fantazmo –, v njegovi elaboraciji vednosti ne bi imelo določene vrednosti.

2. Prav tako se zgodi, da analitiki izdelajo vednost o psihoanalitičnem izkustvu in praksi na osnovi zunaj-analitičnih kategorij, konceptov in referenc. Lacan ni bil v tem nobena izjema, čeprav ostaja paradigmatična figura takšnega tipa analitika-teoretika. Še vedno pa drži, da vsi prakticirajoči analitiki ne elaborirajo vednosti na osnovi njihovega izkustva in njihove psihoanalitične prakse. In priznati je treba, da med tistimi, ki to počnejo, te teorije nimajo niti enakega trajanja niti enakega epistemskega dometa, niti enakih izobraževalnih učinkov in ne enakega kulturnega odmeva. Čemu lahko to pripišemo? Je to posledica neizenačene skladnosti teorij z izkustvom, njihove večje ali manjše teoretske konsistence, konceptualizacijske sposobnosti avtorjev, ali pa to vsaj deloma izhaja tudi iz pojavov transferja in institucionalnih pogojev sprejetja in promocije teh teorij?

V.

Zdaj bi se rad ustavil na točki, ki se mi zdi bistvena. Od svojega pojava kot znanstvene discipline je psihoanaliza v svojem razmerju do teoretizacije nastopila kot razcepljena med dve orientaciji: psihoanalitična teorija kot »teorija psihičnega nezavednega«, s podmnožico, ki prakso in predvsem kliniko in tehniko ter psihoanalitično teorijo obravnava kot »teorijo psihoanalitične prakse«. Če zadeve nekoliko zaostrimo, bi dejal, da se prva orientacija ujema s freudovsko opcijo, kolikor je psihoanaliza za Freuda predvsem znanost, zdravljenje pa eno od aplikativnih področij te znanosti.

Toda vemo, da je Lacan po mnogih letih oklevanja, od ideje o psihoanalizi kot »liberalni veščini« do ideje o psihoanalizi kot »hipotetični znanosti o subjektu«, naposled pristal pri ideji, da psihoanaliza ni znanost – saj je neovrgljiva –, temveč praksa, oziroma bolje: diskurz.¹⁴ In v »skromnosti« tega diskurza gre

¹³ Cf. J. Lacan, *Štirje temeljni koncepti psihoanalize*, str. 146–147.

¹⁴ Cf. J. Lacan, seminar XXIV, *L'insu que sait de l'une bévue s'aïlle à mourre*, predavanje 14. decembra 1976, neobjavljen tipkopis.

celo tako daleč, da reče, da je psihoanaliza »praksa za boljše počutje«. Ta operacija, ki je več kot privilegij prakse, namreč redukcija psihoanalize na prakso, povleče za seboj določeno število posledic. Ena od njih se do potankosti ujema z Lacanovo opcijo, ki je v jedro njegovega doprinosa k analitičnemu diskurzu postavila poučevanje psihoanalize, se pravi ne preprosti prenos že izdelane vednosti, temveč elaboracijo vednosti, ki jo orientira skrb za formacijo analitikov. Politika psihoanalize dejansko sestoji predvsem iz ohranjanja živosti ostrine freudovskega izkustva nezavednega, kar ne more mimo dejstva, da obstaja neki psihoanalitik [*qu'il y ait du psychanalyste*].

Če torej redukcija analize na prakso po eni strani razvrednoti sleherni poskus vzpostavitve »teoretske psihoanalize« in sleherni željo po razkroju strukture v topologijo, po drugi strani problematizira tisto, kar bi se v psihoanalizi lahko imenovalo »raziskovanje«, v smislu, kot je Heidegger definiral *Vorgehen*, namreč kot »oris določenega očrta naravnih procesov na nekem področju bivajočega, npr. narave«. ¹⁵

Toda ne moremo zanikati, da se bistveni del transakcij psihoanalize z njeno zunanostjo odvija na osnovi bodisi znanstvenega bodisi literarnega raziskovanja, in to zlasti na Univerzi. Seveda tu ne gre za prihodnost psihoanalize v intenziji, kolikor se tu ne proizvede nič odločilnega v psihoanalitični vednosti oziroma je to zgolj »pribežališče« oziroma »azil« tega diskurza. Še vedno pa drži, da ostaja Univerza eno od mest, kjer je mogoče danes srečati psihoanalizo, in bilo bi ne le obžalovanja vredno, temveč v škodo sami psihoanalizi, če bi se psihiatri, psihologi in filozofi izobraževali brez srečanja in konfrontacije s freudovsko subverzijo vednosti, klinike in etike.

Zaključujem z mislijo, da nam iztek Lacanovega poučevanja omogoči videti vsaj nekaj: po opustitvi »ideala znanosti« za psihoanalizo je na psihoanalizo odslej ustrežnejše gledati kot na to, kar je: ne znanost, naj bo hipotetična ali ne, temveč praksa, diskurz, se pravi modus družbene vezi, katerega naloga je obravnava

¹⁵ Cf. M. Heidegger, »L'époque des conceptions du monde«, v: *Chemins qui ne mènent nulle part*, Pariz, Gallimard, »Tel«, 1962, str. 102. Nav. po: Martin Heidegger, »Die Zeit des Weltbildes« (1938), v: *Gesamtausgabe, I. Abteilung: Veröffentlichte Schriften, zv. 5, Hollzwege*, Vittorio Klostermann, Frankfurt na Majni 1977, str. 71. *Op. ur.*

užitka tistega, ki se ji ponuja kot analizant. Če nasprotje med teorijo/prakso s tem ne izgine popolnoma, pa je vsaj globoko devalvirano oziroma predelano. Pojem teorije lahko dejansko ohranimo le pod pogojem, da v njem ne vidimo »gospodarjeve vednosti«, se pravi vednosti, ki prevladuje in prešije, temveč vednost o strukturi, ki omogoči proizvod, invencijo in zbiranje edine vednosti, ki šteje v praksi: namreč tekstualne vednosti, singularne subjektive vednosti. A kolikor psihoanaliza kot vednost meri edino na vednost, ki je potrebna za ohranitev in razmah njenega diskurza, se postavijo naslednja vprašanja: kaj sta v psihoanalizi »dobra« teorija in »dober« teoretik? Pa tudi: katera želja oziroma kateri simptom pri nekem subjektu podpira in omogoči takšno elaboracijo vednosti?

Prevedla Ana Žerjav